

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ

С.С.Шевчук

старший викладач кафедри методики професійного навчання і новітніх технологій виробництва Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників Університету менеджменту освіти (м.Донецьк) НАПН України

Анотація. У статті розкривається сутність інновацій в освіті та їх структурних складових; дається класифікація інноваційних освітніх технологій, які найчастіше запроваджуються вітчизняними педагогами професійної школи; висвітлюються питання стилів співпраці педагога й учнів в процесі реалізації інноваційних форм і методів у професійному навчанні.

В сучасних умовах в Україні відбувається пошук нових прогресивних форм реалізації професійно-технічної освіти, що пов'язано з відмовою від стереотипів і застарілих поглядів та підходів до проектування, планування та організації навчально-виховного і навчально-виробничого процесів. Сучасні вимоги до якості трудових ресурсів потребують переважно інноваційних підходів до їх підготовки, високого професіоналізму педагогічних працівників та керівників професійних закладів освіти.

Сучасна професійно-технічна освіта базується на таких основних **принципах** [2]: випереджувальний характер професійної підготовки; інтеграція професійної освіти, науки і виробництва; неперервність, системність, логічність; фундаменталізація; гнучкість і взаємозв'язок процесу професійного навчання з реструктуризацією та подальшим розвитком економіки та зайнятістю населення; стандартизація; регіоналізація професійної освіти; наступність змісту загальноосвітньої і професійної підготовки; індивідуалізація та диференціація.

Пріоритетними напрямками розвитку професійної освіти є:

- інтелектуалізація професійної освіти, впровадження у навчально-виробничий процес науково-технічних досягнень і новітніх освітніх та виробничих технологій;
- особистісно-орієнтований підхід до професійного навчання і виховання;
- розвиток ринку освітніх послуг з професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації громадян відповідно до вимог ринку праці;
- розвиток соціального партнерства;
- модернізація інформаційного та матеріально-технічного забезпечення професійної освіти;
- міжнародне співробітництво.

Стратегія розвитку як системи ПТО, так і конкретного професійно-технічного навчального закладу має бути інноваційною, базуватися на

сучасному законодавчому та нормативному забезпеченні, науково обґрунтованих критеріях оцінювання якості навчального процесу, державних стандартах ПТО, результатах моніторингу попиту та пропозиції потреби регіональних ринків праці у робітничих кадрах.

У результаті правильного вибору стратегії розвитку в ПТНЗ формується *інноваційна культура*, яка характеризується орієнтованістю на особистість, здатністю до змін, відкритістю до комунікацій як всередині, так і з зовнішнім середовищем. Учасникам навчально-виховного і навчально-виробничого процесів такого закладу притаманна солідарність у цінностях і поглядах на освіту, яка дає змогу ефективно співпрацювати в умовах постійного конструктивного діалогу та взаємоузгодження позицій.

Отже, *інновації в освіті* – процес творення, впровадження та поширення в освітню практику нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, в результаті яких підвищуються рівні досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи навчання до якісно іншого, більш досконалого стану [3]. Сутнісною ознакою інновації є її здатність позитивно впливати на якість професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні, державі в цілому.

Реалізація сучасних освітніх інновацій відбувається через їх *структурні складові* [1]:

- *у змісті навчання і виховання* – наявність державних стандартів професійної освіти; розроблення концепції розвитку учнівської молоді на засадах національних, родинних, громадянських, індивідуальних цінностей особистості; створення авторських навчальних планів і програм, підручників, навчальних посібників, виховних систем; розроблення нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів;
- *у формах і методах навчання і виховання особистості* – оволодіння діалоговими, діагностичними, активними, інтерактивними, дистанційними, комп'ютерними, мультимедійними, телекомунікаційними, тренінговими, проектними методами навчання;
- *у технологіях навчання і виховання особистості* – запровадження альтернативних навчально-виховних технологій, таких як «навчання через практику», проектна, диференційована, модульна, «парного навчання», навчання у малих групах (колективна) тощо;
- *у змісті, формах і методах управління ПТНЗ* – наявність громадсько-державних засад і структурних утворень, таких як моніторингові та інноваційні центри, програмні і фандрайзингові комітети, консалтингові та маркетингові служби тощо;
- *у структурі управління ПТНЗ* – створення варіативних організаційних структур, таких як ВПУ, ПТНЗ-ВНЗ I-II рівнів акредитації тощо.

Інновації, які якісно змінюють мету, підхід, принципи, завдання, структуру навчального процесу, є *масштабними*, вони більш життєздатні і конкурентноспроможні. Ті інновації, що змінюють форми, методи, засоби

навчання, виховання і управління, є *локальними*, їх вплив на загальну стратегію розвитку освіти (і навчального закладу) є значно меншим.

Сучасні наукові підходи і принципи в управлінні навчальними закладами на сучасному етапі сприяють розвитку: стратегічного, у тому числі інноваційного, мислення їх керівників та педагогічних працівників; організаційної (інноваційної) культури; демократизації відносин; плоскої (горизонтальної, на відміну від вертикальної, ієрархічної) структури управління, зокрема проектно-інвестиційної, командної (групової) роботи та вільного обміну інформацією.

Педагогічні працівники та керівники навчальних закладів, стратегія яких орієнтована на інноваційний підхід у навчанні, вихованні та управлінні, відрізняються:

- високими професійними знаннями в галузі управління, у тому числі менеджменту інновацій;
- основними стійкими педагогічними здібностями (комунікативністю, перцептивністю, конструктивністю, креативністю, прогностичністю, саморегулятивністю, самоорганізацією);
- педагогічними особливостями, які сприяють створенню активного освітнього середовища;
- знаннями основ педагогічної техніки (уміння керувати власним емоційним станом, володіння елементами ораторського та акторського мистецтва, технікою контактної взаємодії);
- готовністю до надання допомоги з питань розвитку творчого потенціалу учнів та колег;
- толерантністю до проявів творчості інших;
- здібністю до високого рівня емпатії та рефлексії;
- позитивним ставленням до учнівської молоді.

Як правило, всі освітні інновації представлені відповідними ним технологіями. Для навчання професії важливі всі рівні пізнання (учнівський, репродуктивний, евристичний, творчий) і всі види методик та технологій. Традиційна система професійної освіти потребувала від педагога охоплення великого обсягу інформації та орієнтації на достатній рівень досягнень учнів. Це підштовхувало педагога на використання в основному моделі пасивного навчання.

У сучасній освітній практиці ситуація кардинально змінилася. Педагог, як «джерело» інформації, не в змозі передати весь обсяг навчального матеріалу навіть з якоїсь вузької галузі знання. Його місія сьогодні – навчити учнів відшукувати інформацію із різних джерел та використовувати її у майбутній професійній діяльності. Учні повинні мати навички думати, розуміти сутність речей, осмислювати ідеї і концепції, трактувати і застосовувати їх в конкретних умовах. Саме через це виникла необхідність застосування інноваційних технологій навчання.

Під *інноваційною освітньою технологією* розуміють сукупність інноваційних форм, методів і засобів навчання, виховання і управління, об'єднаних єдиною метою [1].

Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи педагога з учнем.

Існує декілька класифікацій інноваційних освітніх технологій. Класифікація, наведена таблицею, є скороченим варіантом найбільш широко реалізуємих у педагогічній практиці інноваційних технологій навчання професії.

Таблиця

Класифікація інноваційних технологій навчання професії

<i>Технологія навчання</i>	<i>Ознаки та характеристика технології</i>
1	2
<i>Технологія ситуаційного навчання (кейс-метод)</i>	Навчальний процес орієнтований на усвідомлення учнями не єдиної, а багатьох істин: учні разом із педагогом розглядають проблему, яка має декілька варіантів вирішення. В процесі навчання моделюється конкретна ситуація, яка зустрічається у реальній професійній практиці, та розробляється дидактичний пакет завдань щодо вирішення проблеми. Учні вчаться аналізувати, висувати гіпотези, обирати альтернативні рішення, прогнозувати та оцінювати результати своєї діяльності.
<i>Ігрові технології</i>	Ігри є дидактичним засобом розвитку творчого (теоретичного і практичного) професійного мислення. Навчальний процес передбачає колективну імітаційну діяльність на основі моделювання змісту навчання у вигляді сценарію із системою проблемних ситуацій та правил взаємодії всіх суб'єктів навчання в процесі аналізу та вирішення даних ситуацій. В процесі ігрових занять в учнів формуються навички комунікації, відпрацьовуються уміння прийняття рішень, стимулюється творче мислення.
<i>Проектна технологія</i>	Мета технології – розвиток пізнавальної діяльності учнів, формування умінь і навичок самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного та творчого мислення, формування навичок мислення високого рівня (аналіз, синтез, оцінювання), вміння побачити, сформулювати та розв'язати проблему.

	Орієнтована на самостійну, пошукову, дослідницьку діяльність учнів впродовж певного часу, не обмеженого урочними рамками, з метою отримання реального результату.
Технологія проблемного навчання	В основі технології лежать психологічні закономірності проблемної ситуації та дослідницький принцип теорії пізнання. Характерною ознакою правильно сформульованого проблемного завдання й виникнення проблемної ситуації є поява в учнів питань до самих себе. В процесі проблемного навчання в учнів відпрацьовуються навички встановлення та аналізу проблеми, висунення та розгляд альтернативних гіпотез, прийняття оптимального рішення. В учнів формується система вмінь із наявністю не тільки практичного (професійного), але й методологічного компоненту оволодіння деякими навичками пошукової та дослідницької діяльності.
Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)	Призначені для створення якісно нових можливостей передачі та сприйняття навчальної інформації, оцінювання якості навчання і розвитку особистості учня шляхом використання комп'ютерної техніки, мережевих систем та програмного забезпечення у відповідності до визначених цілей навчання. Інформаційні технології характеризуються: технічним середовищем (вид техніки, що використовується); програмним середовищем; методичним середовищем (інструкції, вказівки, рекомендації тощо); предметним середовищем (зміст предметної області).
Технологія розв'язування винахідницьких завдань	Спрямована на формування асоціативного, системного та креативного мислення в процесі творчої діяльності учнів, їх вмінь прогнозувати результати своєї діяльності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розробляти алгоритми дій у нестандартних ситуаціях. Для розвитку здібностей учнів генерувати ідеї використовуються дві групи методів: евристичні та алгоритм рішення завдань винахідницького характеру (генерація ідей).

Використання інноваційних форм і методів навчання потребує не тільки урахування стилів навчання учнів, а й переосмислення ролі та функцій педагога. Інноваційний підхід до навчання передбачає пріоритетність

адаптаційної та організаційно-консультативної функцій педагога, який стає насамперед організатором навчально-пізнавальної діяльності учнів, їх лідером, партнером, консультантом, помічником. Педагог, в залежності від періоду навчання, рівня навченості учнів, змісту навчання, повинен знати та вміти використовувати різні **стилі взаємовідносин** (співпраці) з учнями [4].

Авторитарний стиль – педагог очолює і спрямовує навчальний процес у потрібному йому руслі, використовуючи свою владу; приймає рішення щодо цілей і методів роботи; дає пояснення; визнає пріоритет репродуктивних дій учнів; бере на себе повну відповідальність за основні рішення.

Партнерський (демократичний) стиль – педагог спрямовує навчальний процес на підставі діалогічної стратегії міжособистісних впливів та урахування стилів навчання учнів; розділяє свої повноваження з учнями; співпрацює з групою. Педагог зосереджує свою увагу на конструктивній взаємодії учнів, припускає існування різних поглядів у групі, керує групою так, що вона стає більш самостійною, при необхідності дає поради учням щодо реалізації їх ідей та можливих рішень, дозволяє групі обирати найбільш прийнятні методи навчання, є активним спостерігачем. За допомогою простих ідей крок за кроком підводить учнів до вирішення складних завдань.

Автономний (ліберальний) стиль – педагог дає повну свободу діям учнів: не приймає жодних рішень разом з ними або замість них, не втручається в їх рішення або дії, не робить зауважень стосовно роботи групи, не сприяє розв'язанню конфліктів, проте контролює факт отримання результату.

Авторитарний стиль доцільно застосовувати, якщо змістовна сторона процесу навчання превалює над процесуальною, а учні не мотивовані на роботу; автономний – коли група здатна діяти без втручання педагога. *Найбільш доцільним є партнерський стиль.*

Отже, педагогам професійної школи сьогодні запропонована велика кількість світових та вітчизняних педагогічних і освітніх технологій. Але щоб задовольнити освітні процеси особи та суспільства в отриманні «якісного продукту» освітнього процесу, навчальний заклад повинен передусім контролювати результати своєї освітньої діяльності, а тому осмислювати, аналізувати і прогнозувати необхідність, можливість та ефективність впровадження сучасних освітніх технологій, кожна з яких має свої особливості та інновації.

Література

1. Даниленко Л. Сучасні підходи до управління навчальними закладами в умовах інноваційного розвитку // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – Спецвипуск. – С. 14-16.
2. Даниленко Л. Сучасні підходи до управління навчальними закладами в умовах інноваційного розвитку // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – Спецвипуск. – С. 14-16.
3. Енциклопедія освіти / АПНУ; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Шевчук С.С. Інноваційні підходи до навчання професії: Методичний посібник. – Донецьк: ІПО ІПП УМО АПН України. – 2009. – 117 с.

